

---

Pieter Hendrikus van der Plank, *Etnische Zuivering in Midden-Europa. Natiestaaten Staatsburgerschap in de XXe eeuw*, Leeuwarden, Universitaire Pers Fryslân, 2004, xxii+649 pp., krtn. (met inlegblaadje Stellingen behorende bij het Proefschrift van P.H. van der Planck), ISBN 9055735264 | In deze uitgave van zijn doctoraatsverhandeling biedt de auteur een demografische en etnografische inventaris van de etnische zuiveringen (gedefinieerd als "elke gedwongen verplaatsing van bevolkingsgroepen

opgevat op grond van motieven van etnische, nationale en racistische reorganisatie van het staatsburgerschap", p. xxi) in Midden-Europa tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw. De inventaris, vol met data, feiten, getallen, bibliografie, kaarten en registers allerhande, werd opgesteld aan de hand van uitgegeven bronnen en van propagandistische en wetenschappelijke publicaties (overigens: de auteur is lang niet de enige om voor het opstellen van de historische grenskaarten het standaardwerk van Aldo Dami (*Les Frontières Européennes de 1900 à 1975. Histoire territoriale de l'Europe*, Genève, 1976) over het hoofd te zien). De auteur definieert 'Midden-Europa' zeer uitgebreid (en m.i. ook niet cultureel te verantwoorden), nl. van Finland tot Bulgarije. Van der Planck omkadert de inventaris met een verklaring voor de zuiveringen. Waar in West-Europa pas een open en democratische samenleving kon ontstaan na een eeuwenlang proces dat van regionale en etnische pluriformiteit een homogene en uniforme staatsnatie maakte (bv. Frankrijk), werd in Midden- en Oost-Europa dat ontwikkelingsstadium van buitenaf opgelegd aan nieuwe staten die noch etnisch, noch nationaal homogeen waren, maar met de verwerping van de multinationale rijken naar een door één natie bewoonde staat dienden te streven (het geloof in de natie als de natuurlijke orde, ter vervanging van het christelijk geloof). Zij kwamen daardoor voor een paradox te staan: de internationale gemeenschap legde hen op daarbij hun etnische en nationale minderheden te respecteren (overigens niet om die te beschermen, maar om ze te laten verzoenen met hun nieuwe situatie), terwijl de nieuwe staten tegelijkertijd, om een natiestaat naar westers model te worden, die minderheden zouden moeten acultureren en assimileren. Ook nu nog verschillen volgens de auteur de landen in het oosten van Europa met die in het Westen: voor hen is immers "de hoogste waarde van de humaniteit niet aan de staat verbonden,

maar wordt uitgedrukt in het volk zelf": de democratie is daar geen waarde, maar een middel ten dienste van de natie. Het onderscheid dat Van der Plank ziet tussen West- en Midden- en Oost-Europa komt er in feite op neer dat in het oosten de natie (staat) meer in etnische termen gedefinieerd wordt, verder verwijderd van de civiele pool op het nationalistisch 'continuüm' (de auteur gebruikt echter die begrippen niet; zijn verklaring is uiteraard schatplichtig aan het reeds lang ontwikkelde Oost-West-model van nationalisme.) Van der Plank besluit dat de nationale staat (soevereiniteit) vanaf de negentiende eeuw weliswaar helse drama's heeft veroorzaakt, maar ook de liberale democratie heeft mogelijk gemaakt. Terzijde merkt hij bij de nieuwe immigranten geen wilt tot integratie op in de nationale, staatsburgerlijke identiteit en cultuur van de Europese natiestaten, die daardoor dreigt verloren te gaan.

[Luc Boeva]